

Передмова до опису № 1 справ постійного зберігання фонду № 108
Оріхівське 3-класне міське училище дирекції училищ Таврійської губернії
Одеського навчального округу Міністерства народної освіти,
м. Оріхів Бердянського повіту Таврійської губернії

1. Історія фондоутворювача

Створення міських училищ в Російській імперії розпочалося на підставі Положення про міські училища та вчительські інститути від 31 травня 1872 р. Відповідно до даного положення, з другої половини 1874 р. вводилася поступова реорганізація повітових училищ в міські. У них навчалися діти дрібних службовців, ремісників, торговців.¹

Відповідно до Положення, в міському училищі викладали Закон Божий, читання та писання, російську мову та церковнослов'янське читання з перекладом на російську мову, арифметику, геометрію, всесвітню, російську історію та географію, природознавство, креслення, малювання, спів та гімнастику.

До училища приймалися діти не молодше 7 років без вступного іспиту будь-якого стану та віросповідання. Діти 10-14-річного віку повинні були знати молитву Господню, основи Священної історії, вміти читати та писати по-російськи, а також рахувати.

Відповідно до Положення про вищі початкові училища від 25 червня 1912 р. міські училища були реорганізовані у вищі початкові училища,² які на підставі постанови Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 25 січня 1919 р. та постанови Народного комісаріату освіти України від 04 липня 1920 р. реорганізовані в єдині трудові школи.

Точну дату створення Оріхівського 3-класного міського училища встановити не вдалося. Його діяльність простежується з 1881 р. (документи до 1881 р. про діяльність училища на зберігання не надходили). Імовірно, що відповідно до Положення про міські училища та вчительські інститути від 31 травня 1872 р. Оріхівське повітове училище було реорганізоване в Оріхівське 3-класне міське училище. (див. фонд № 109 «Оріхівське повітове училище дирекції училищ Таврійської губернії Одеського навчального округу Міністерства народної освіти, м. Оріхів Бердянського повіту Таврійської губернії»).

Оріхівське 3-класне міське училище знаходилося у віданні дирекції училищ Таврійської губернії Одеського навчального округу.

Надавало повну початкову освіту. Проходження повного курсу училища займало 6 років (по 2 роки на курс кожного класу).

До функцій училища входило проведення іспитів на здобуття звання вчителя початкового народного училища.

Безпосереднє керівництво начальним закладом здійснював інспектор Оріхівського училища. Вирішенням питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу, займалася педагогічна рада, до складу якої входили інспектор та весь педагогічний склад училища.

¹ Полное собрание законов Российской империи, 1872, т. 47, № 50909.

² Полное собрание законов Российской империи, 1912, т. 32, № 37515.

Точна дата ліквідації училища невідома. Діяльність його простежується до 1907 року, після 1907 року документи училища на зберігання до архіву не надходили.

2. Історія фонду

Документи Оріхівського 3-класного міського училища поступили на зберігання до Державного архіву Запорізької області 19 січня 1930 р. Вперше документи фонду були описані у 1939 р. - був складений рукописний опис на 4 справи за 1881, 1887, 1894, 1907 рр.

Фонд містить такі документи:

- циркуляри Міністерства народної освіти, дирекції училищ Таврійської губернії про організацію навчально-виховного процесу в навчальних закладах, забезпечення їх педагогічними кадрами, порядок допуску кандидатів до участі в іспитах на здобуття звання вчителя початкового народного училища, складання кошторису прибутків і видатків на їх утримання;

- річний статистичний звіт про діяльність училища за 1907 р.;

- протоколи засідань педагогічної ради училища;

- документи (протоколи засідань педагогічної ради училища, письмові відповіді, формулярні списки, метричні свідоцтва, прохання, посвідчення про благонадійність) про проведення іспитів на звання вчителя початкового народного училища;

- листування з дирекцією та інспектором народних училищ Таврійської губернії про звільнення учнів від сплати за навчання та з фінансово-господарських питань;

- прохання громадян про приймання їх дітей на навчання в училище, посвідчення учнів про їх навчання в училищі;

- екзаменаційні відомості;

- місячні фінансові звіти, рахунки, кошториси, відомості прибутків і видатків, нарахування зарплати вчителям.

З метою покращення інформаційно-пошукового рівня проведено удосконалення опису № 1. У ході роботи перескладені заголовки справ, уточнені крайні дати документів та кількість аркушів у справах.

Останньою справою до опису приєднано перескладений опис.

За результатами робіт складено опис № 1 за 1881, 1887, 1894, 1907 рр. на 5 справ з № 1 по № 5.

До опису складено довідковий апарат:

- титульний аркуш;

- передмова.

Науковий співробітник відділу
забезпечення фізичної збереженості
документів та інформаційних
технологій _____

Є.С. Калітка

Начальник відділу зберігання,
обліку та довідкового апарату _____
15.06.2015

С.Т. Білець

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

фонду № 108 Оріхівське 3-класне міське училище дирекції училищ Таврійської губернії Одеського навчального округу Міністерства народної освіти, м. Оріхів Бердянського повіту Таврійської губернії

1. Історія фондоутворювача

Створення міських училищ в Російській імперії розпочалося на підставі Положення про міські училища та вчительські інститути від 31 травня 1872 р. Відповідно до даного положення, з другої половини 1874 р. вводилася поступова реорганізація повітових училищ в міські. У них навчалися діти дрібних службовців, ремісників, торговців.¹

Відповідно до Положення, в міському училищі викладали Закон Божий, читання та писання, російську мову та церковнослов'янське читання з перекладом на російську мову, арифметику, геометрію, всесвітню, російську історію та географію, природознавство, креслення, малювання, спів та гімнастику.

До училища приймалися діти не молодше 7 років без вступного іспиту будь-якого стану та віросповідання. Діти 10-14-річного віку повинні були знати молитву Господню, основи Священної історії, вміти читати та писати по-російськи, а також рахувати.

Відповідно до Положення про вищі початкові училища від 25 червня 1912 р. міські училища були реорганізовані у вищі початкові училища,² які на підставі постанови Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 25 січня 1919 р. та постанови Народного комісаріату освіти України від 04 липня 1920 р. реорганізовані в єдині трудові школи.

Точну дату створення Оріхівського 3-класного міського училища встановити не вдалося. Його діяльність простежується з 1881 р. (документи до 1881 р. про діяльність училища на зберігання не надходили). Імовірно, що відповідно до Положення про міські училища та вчительські інститути від 31 травня 1872 р. Оріхівське повітове училище було реорганізоване в Оріхівське 3-класне міське училище. (див. фонд № 109 «Оріхівське повітове училище дирекції училищ Таврійської губернії Одеського навчального округу Міністерства народної освіти, м. Оріхів Бердянського повіту Таврійської губернії»).

Оріхівське 3-класне міське училище знаходилося у віданні дирекції училищ Таврійської губернії Одеського навчального округу.

Надавало повну початкову освіту. Проходження повного курсу училища займало 6 років (по 2 роки на курс кожного класу).

До функцій училища входило проведення іспитів на здобуття звання вчителя початкового народного училища.

Безпосереднє керівництво начальним закладом здійснював інспектор Оріхівського училища. Вирішенням питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу, займалася педагогічна рада, до складу якої входили інспектор та весь педагогічний склад училища.

¹ Полное собрание законов Российской империи, 1872, т. 47, № 50909.

² Полное собрание законов Российской империи, 1912, т. 32, № 37515.

Точна дата ліквідації училища невідома. Діяльність його простежується до 1907 року, після 1907 року документи училища на зберігання до архіву не надходили.

2. Історія фонду

Документи Оріхівського 3-класного міського училища поступили на зберігання до Державного архіву Запорізької області 19 січня 1930 р. Вперше документи фонду були описані у 1939 р. - був складений рукописний опис на 4 справи за 1881, 1887, 1894, 1907 рр.

Фонд містить такі документи:

- циркуляри Міністерства народної освіти, дирекції училищ Таврійської губернії про організацію навчально-виховного процесу в навчальних закладах, забезпечення їх педагогічними кадрами, порядок допуску кандидатів до участі в іспитах на здобуття звання вчителя початкового народного училища, складання кошторису прибутків і видатків на їх утримання;

- річний статистичний звіт про діяльність училища за 1907 р.;

- протоколи засідань педагогічної ради училища;

- документи (протоколи засідань педагогічної ради училища, письмові відповіді, формулярні списки, метричні свідоцтва, прохання, посвідчення про благонадійність) про проведення іспитів на звання вчителя початкового народного училища;

- листування з дирекцією та інспектором народних училищ Таврійської губернії про звільнення учнів від сплати за навчання та з фінансово-господарських питань;

- прохання громадян про приймання їх дітей на навчання в училище, посвідчення учнів про їх навчання в училищі;

- екзаменаційні відомості;

- місячні фінансові звіти, рахунки, кошториси, відомості прибутків і видатків, нарахування зарплати вчителям.

З метою покращення інформаційно-пошукового рівня проведено удосконалення опису № 1. У ході роботи перескладені заголовки справ, уточнені крайні дати документів та кількість аркушів у справах.

Останньою справою до опису приєднано перескладений опис.

За результатами робіт складено опис № 1 за 1881, 1887, 1894, 1907 рр. на 5 справ з № 1 по № 5.

До опису складено довідковий апарат:

- титульний аркуш;

- передмова.

Науковий співробітник відділу
забезпечення фізичної збереженості
документів та інформаційних
технологій _____

Є.С. Калітка

Начальник відділу зберігання,
обліку та довідкового апарату _____
15.06.2015

С.Т. Білець

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

[1881 р.] -
невідомо

Оріхівське 3-класне міське училище дирекції
училищ Таврійської губернії Одеського
навчального округу Міністерства народної
освіти, м. Оріхів Бердянського повіту
Таврійської губернії

Фонд № 108

ОПИС № 1

справ постійного зберігання
за 1881-1907 рр.

Державний архів Запорізької області

ЗАТВЕРДЖУЮДиректор Державного архіву
Запорізької області

_____ О.С. Гедеев

_____ 2015 р.

Фонд № 108**ОПИС № 1**

справ постійного зберігання

за 1881, 1887, 1894, 1907 роки

**Оріхівське 3-класне міське училище дирекції училищ Таврійської губернії
Одеського навчального округу Міністерства народної освіти,
м. Оріхів Бердянського повіту Таврійської губернії**

№ № з/п	Заголовок справи (тому, частини)	Крайні дати документів справи (тому, частини)	Кількість аркушів у справі (томі, частині)	При- мітки
1	2	3	4	5
1.	Документи (протоколи засідань педагогічної ради училища, письмові відповіді, формулярні списки, метричні свідоцтва, прохання, посвідчення про благонадійність) про проведення іспиту серед претендентів на здобуття права бути вчителем початкового народного училища. Документи (циркуляри, листування, присяга) про принесення учнями та персоналом училища присяги на вірність імператору Олександрю III. Листування з дирекцією училищ Таврійської губернії про передання училищу навчальних посібників та літератури та виконання розрахунків за неї, звільнення учнів від сплати за навчання. Прохання громадян про прийняття їх дітей до училища. Посвідчення, видані учням, про їх навчання в училищі. Рахунки, відомості прибутків і видатків за 1886-1887 рр.	24 лютого – 24 квітня 1881 р.	109	

1	2	3	4	5
	Відомості нарахування зарплати вчителям			
2.	<p>Циркуляри дирекції училищ Таврійської губернії про порядок допуску кандидатів до участі в іспитах на здобуття звання вчителя початкового народного училища, правилах привітання учнями навчальних закладів високопоставлених осіб та осіб духовного звання при відвідуванні ними навчальних закладів.</p> <p>Документи (протоколи засідань педагогічної ради училища, письмові відповіді, формулярні списки, метричні свідоцтва, прохання, посвідчення про благонадійність) про проведення іспитів серед претендентів на здобуття права бути вчителем початкового народного училища та сільського приходського училища.</p> <p>Екзаменаційні відомості учнів училища за 1883/1884 н. р.</p> <p>Прохання громадян про приймання їх дітей на навчання в міське училище.</p> <p>Листування з дирекцією училищ Таврійської губернії, Таврійською контрольною палатою, Мелітопольським повітовим казначейством про проведення ремонтних робіт, з фінансово-господарських питань.</p> <p>Звіт про надходження внесків в фонд училища від почесного смотрителя та коштів за оплату навчання учнів за 1887 рік. Місячні фінансові звіти, рахунки, кошториси, порівняльні відомості прибутків і видатків.</p> <p>Відомості нарахування зарплати вчителям</p>	14 січня - 12 грудня 1887 р.	165	
3.	Документи (циркуляр, протокол приватного зібрання вчителів навчальних закладів м. Оріхова та його околиць, листування з дирекцією та інспектором народних училищ Таврійської губернії) про доцільність	01 лютого – 24 грудня 1894 р.	160	

1	2	3	4	5
	<p>запровадження при училищі та школах м. Оріхова додаткових курсів по садівництву, городництву, бджолярству та шовківництву (з характеристикою розвитку сільського господарства в м. Оріхові та його околицях).</p> <p>Документи (протокол засідання педагогічної ради училища, письмові відповіді, прохання кандидатів) про проведення іспиту на здобуття звання вчителя початкового народного училища.</p> <p>Програма проведення народних читань в м. Бердянську. Чернетка програми з вивчення курсу історії. Пам'ятка про збір та сушіння рослин, складання гербаріїв.</p> <p>Листування з дирекцією та інспектором народних училищ Таврійської губернії, повітовим казначейством, Таврійською контрольною палатою про порядок проходження по службі та нарахування вислуги працівникам, надходження коштів за оплату навчання, звільнення учнів від сплати за навчання, з фінансових питань.</p> <p>Відомість про кількість проведених уроків, екзаменаційні відомості учнів.</p> <p>Список випускників Оріхівського училища за 1893/1894 н/р.</p> <p>Місячні фінансові звіти, рахунки, кошториси, порівняльні відомості прибутків і видатків.</p> <p>Список працівників та вчителів училища та меламедів (вчителів) єврейських хедер.</p>			
4.	<p>Циркуляри Міністерства народної освіти, дирекції училищ Таврійської губернії Одеського начального округу про організацію навчально-виховного процесу в навчальних закладах, забезпечення педагогічними кадрами, організацію обміну між навчальними закладами Росії і Британської імперії</p>	<p>31 липня – 20 листопада 1907 р.</p>	76	

1	2	3	4	5
	<p>природничими колекціями, складання кошторису прибутків і видатків на їх утримання, вжиття заходів щодо забезпечення внесення обов'язкових внесків у фонди навчальних закладів їх почесними смотрителями та блюстителами та їх заохочення, профілактики епідемічних захворювань серед учнів та складання медично-санітарної звітності навчальними закладами губернії.</p> <p>Річний статистичний звіт про діяльність училища за 1907 р.</p> <p>Протоколи засідань педагогічної ради училища.</p> <p>Листування з дирекцією училищ Таврійської губернії, Оріхівськими міським старостою та міською управою з фінансово-господарських питань</p>			
5.	Перескладений опис		1	

До опису внесено 5 (шістдесят) справ з № 1 по № 5

Укладач опису
 Науковий співробітник відділу
 забезпечення фізичної збереженості
 документів та інформаційних
 технологій

_____ Є.С. Калітка

Начальник відділу зберігання,
 обліку та довідкового апарату

_____ С.Т. Білець

15.06.2015

СХВАЛЕНО
 Протокол засідання ЕПК
 Державного архіву
 Запорізької області
 № _____